

Projektbeskrivning

Implementering och uppföljning av Barns Behov i Centrum (BBiC) i nordvästra Stockholms län¹

Inledning

Denna projektbeskrivning är hämtad från ansökan om fortsatta utvecklingsmedel till Länsstyrelsen i Stockholms län och består av två delar:

1. dels avses implementeringsstöd och samordning av BBiC-arbetet i nordvästkommunerna
2. dels avses en utvärderingsplan för att undersöka frågan – ”blir det bättre för barnen?”

Bakgrund

Under 2006 påbörjade Socialstyrelsen (SoS) sin implementering av verksamhetssystemet Barns Behov i Centrum (BBiC). Systemet som består av handläggnings- och dokumentationsformulär för barnavårdsärenden har utarbetats ifrån en engelsk förlaga, The Integrated Children's System (ICS). ICS och BBiC präglas av visionen att ge barn och ungdomar som omfattas av den sociala barnvården samma chanser i livet som andra barn i samhället (Socialstyrelsen, 2006, s. 12 & 15). För närvarande har cirka 270 kommuner (eller kommundelar) prövolicens för att använda BBiC och 28 kommuner (eller kommundelar) har ordinarie användarlicens för BBiC (Socialstyrelsens hemsida, 2009).

Arbetet med att implementera BBiC kan ses som ett svar på den kritik som riktats mot socialtjänstens barnavårdsutredningar (Rasmusson, 2006:2, s. 7). Kritiken har bland annat gått ut på att utredningarna brast i saklighet, sällan lät barnen ”komma till tals” och att det många gånger saknades vård- respektive behandlingsplaner för barn och ungdomar som placerats utanför hemmet (se t. ex. Socialstyrelsen, 2006, s. 14f). Det har också visat sig att det ibland är *beslutsalternativen* som styr utredningen, snarare än att det är bedömningarna som faktiskt avgör vilken insats som ska sättas in (Sundell et al, 2008, s. 30). Ytterligare kritik handlar om bristfälliga underlag för beslut om att *inte* inleda utredning. Ibland har kunskap som kanske funnits om barnet och familjen i den egna organisationen förbisetts. Det har också förekommit att utredningar präglats av slentrianmässiga formuleringar. Länsstyrelserna har även påvisat rena kunskapsbrister, t.ex. om risker förknippade med att växa upp i en familj där föräldrarna missbrukar eller där modern är utsatt för våld (Länsstyrelserna, 2008, s. 26).

Handläggningssystemet BBiC utgår från forskning om barns behov och syftar till att ”*skapa struktur och systematik i arbetet med att identifiera, dokumentera och följa upp barns behov av insatser*” (Rasmusson 2006:2, s. 7, se också Socialstyrelsen, 2006, s. 16). Genom att via BBiC införa ett enhetligt system för handläggandet av barnavårdsärenden förväntas rättsäkerheten öka för de barn och familjer som blir föremål för den sociala barnvårdens insatser (Socialstyrelsen, 2006, s. 16). Men användningen av BBiC förväntas även bidra till att öka barnets delaktighet i utredningsprocessen samt förbättra samarbetet med föräldrar, familj, vårdgivare och professionellt nätverk (Socialstyrelsen, 2006, s. 15, se också Dahlberg & Forssell, 2006).

---

¹ Ur ansökan om utvecklingsmedel till Länsstyrelsen, 090331.

Här är det dock på sin plats att poängtera att BBiC inte utgör ett standardiserat bedömningsinstrument, utan BBiC ger bara en *grundstruktur* för att utreda, planera och följa upp insatser. Därmed präglas användningen av BBiC ”... av en flexibilitet när det gäller både form och innehåll.” (Socialstyrelsen, 2008, s. 19). BBiC ger heller ingen anvisning om vilken typ av insats som kan bli aktuell i varje enskilt fall. Den bedömningen gör socialsekreteraren tillsammans med familjen (Socialstyrelsen, 2008). Det är däremot viktigt att socialsekreteraren också kan avgöra när det är aktuellt att be andra myndigheter och professionella om hjälp med att bedöma barns och ungas behov för möjligheten att få fram välgrundade utrednings- och beslutsunderlag i varje enskilt fall (Socialstyrelsen, 2006, s. 9).

BBiC-arbetet inom nordvästra Stockholmsregionen

Nordvästkommunerna har samordnat och med egna medel finansierat grundutbildningen i BBiC. Efter grundutbildning har FoU-Nordväst medverkat till fortsatt implementering av BBiC. Målet för den regionala samordningen av BBiC har varit att underlätta/möjliggöra implementeringen av BBiC i nordvästkommunerna för att ge ökad kvalitet på och systematik i kommunernas handläggning och dokumentation av ärenden som rör barn och unga.

Fram till sommaren 2008 har arbetet i BBiC-nätverket i nordväst kretsat kring frågor som rör implementeringen, framför allt i förhållande till utredningar och eventuella behov av insatser enligt SoL 11:1.² Både dygnsvårds- som öppenvårdsinsatser är prioriterade områden i arbetet med BBiC. När nu socialtjänsten i vissa av kommunerna mer systematiskt börjar tillämpa BBiC, är det också viktigt att följa upp och utvärdera utfallet av detta arbete. Det specifika syftet med det projekt som beskrivs är därför tudelat:

1. *För det första utgör implementeringen av BBiC ett utvecklings- och förändringsarbete på lokal nivå. Det finns fortsatt behov av samordning i arbetet med BBiC, åtminstone fram tills att samtliga kommunernas prövolicens för BBiC går ut. SoS ger prövolicens för två år och nordvästkommunerna har ansökt om denna under 2007. Det innebär att implementeringsperioden i regionen pågår till och med 2009 i de flesta nordvästkommunerna.*
2. *För det andra ställs frågan i vilken utsträckning det går att visa att implementering av BBiC-systemet leder till en förbättring för barnen, jämfört med tidigare.*

---

² Socialnämnden ska utan dröjsmål inleda utredning av vad som genom ansökan eller på annat sätt kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden.

Delprojekt 1. Implementeringsstöd

Bakgrund

Nordvästkommunerna har med stöd av en samordnare arbetat med två nätverk:

- Nätverket för BBiC-utbildare i kommunerna
- Nätverket för BBiC-ansvariga

I nätverken berörs frågor och synpunkter på systemet, som diskuteras och förmedlas av samordnaren till Socialstyrelsen, som i sin tur svarar för verksamhetssystemet och dess fortsatta utveckling. Därmed får alla åtta kommuner samma information, men de blir också delaktiga i varandras arbete. Via samordningen identifieras vilka behov arbetsgrupperna har och förutsättningarna ökar därmed för att tillgodose dessa på ett enhetligt sätt. Nätverken har uttryckt att behov finns av att ha fortsatt tillgång till en samordnare som ansvarar för kontakter med och information från/till Socialstyrelsen under tiden implementeringsarbetet pågår.

Mål för regional samordning av BBiC i Nordväst 2009/2010

Målet för fortsatt regional samordning av BBiC i nordvästkommunerna är således:

- att underlätta och möjliggöra implementeringen av BBiC
- att ge ökad kvalitet på kommunernas handläggning och dokumentation av ärenden som rör barn och unga
- att pröva och utveckla BBiC:s instrument för uppföljning och utfallsanalys

Samordnarens roll

Samordnarens roll blir därmed – i linje med det uppdrag SoS formulerat för denna uppgift - att också under 2009/2010

- vara SoS kontaktperson för de regionala nätverken
- delta i möten som SoS inbjuder till 2 gånger per termin
- återföra information från SoS till BBiC-ansvariga och utbildare
- vidarebefordra formuläruppsättningar, utbildningsmaterial och annat material
- sammankalla nätverken regelbundet för att möjliggöra dialog och erfarenhetsutbyte
- tillsammans med kommunerna i nätverken inventera och planera för eventuella kvarstående utbildningsbehov efter avslutad BBiC-utbildning samt kontakt nationell utbildare på SoS vid behov
- föra fram synpunkter och frågor från kommunerna i nätverket till ansvariga på SoS
- ansvara för aktuella kontaktuppgifter till lokala utbildare och BBiC-ansvariga som ingår i nätverken
- vara BBiC-utbildare behjälpliga inför utbildningar som SoS erbjuder – hantera inbjudan, anmälningar, lokalplanering, upptryckning av material, fakturering
- sammanställa en årlig kort lägesrapport från nätverken samt skicka till BBiC-ansvarig på SoS

I arbetet ingår därutöver att identifiera för BBiC-arbetet aktuell forskning och kunskap som rör fältet barn och unga samt att i samråd med nätverken bjuda in föreläsare vid två till tre tillfällen under projektperioden.

Delprojekt 2. Blir det bättre för barnen?

Det övergripande syftet med att implementera handläggningssystemet BBiC är att användningen av systemet ska leda till ökad rättssäkerhet för barn och familjer som omfattas av socialtjänstens utredningar. Användningen av systemet ska också ge förutsättningar för att öka barnets delaktighet i utredningsprocessen. I tidigare utvärderingar har visats att utredningsarbete enligt BBiC:s förlaga *kan* ge större utrymme för barns delaktighet och medbestämmande och en tydligare struktur för utredning och uppföljning av socialtjänstens barnavårdsärenden. Denna kunskap utgör enligt Rasmusson et al (2004) ett viktigt incitament för att bedriva fortsatta, större, mera representativa och även jämförande studier, vilket inspirerat till den uppföljande studien.

Syfte

Det övergripande *syftet med denna studie* är att via aktgranskning undersöka *om* och i så fall *hur* dokumentationen förändrats i förslagsvis tre nordvästkommuner, där BBiC använts - längre eller kortare tid - som handläggningssystem för barnavårdsärenden. I studien undersöks inte bara om barnets behov tydligare framkommer i dokumentationen, utan också om informationen om barnets behov återspeglas i beslutet om insats, och hur barnet följs upp (se Dahlberg & Forsell, 2006). Det leder till ett antal frågeställningar.

Frågeställningar

- Medför användandet av BBiC-formulären tydligare beskrivningar av barnets *hela* situation? Synliggörs det enskilda barnets behov bättre? Från vilka håll inhämtas information? Hur kommer barnet till tals?
- Återspeglas informationen om barnets behov både i utredningen och i beslut om insats? Kan en ”röd tråd” urskiljas i handlägningsförfarandet från anmälan/ansökan till beslut om insats? Hur följs barnet upp?

Schematiskt kan det illustreras på följande sätt:

Figur 1. Aktgranskning av barnavårdsutredningar före och efter BBIC

1. Vilket är barnets hjälpbehov? Vad är ”frågan”?	2. Hur besvaras frågan om barnets hjälpbehov?	3. Vad görs? Relateras beslutet om insats till frågan?
---	---	---

Metod

FoU-Nordväst genomförde åren 2005/2006 studien *Barnet i fokus*, en aktstudie av familjehemsplacerade barn *före* införandet av BBiC i två nordvästkommuner. Totalt 86 barn ingick i populationen, varav 38 i huvudgruppen och 48 i jämförelsegruppen. Inför denna undersökning utarbetades formulär för aktgranskning, som byggde på aktuell forskning inom detta fält. Ett liknande formulär kommer att användas vid denna aktstudie. Problemet med aktstudier är att de inte kan ge en fullständig bild av hela det *handlägningsförlopp* en social barnavårdsutredning består i (se t.ex. Sundell et al, 2008).

Det kan alltså vara svårt att avgöra om all information som påverkat beslutet finns dokumenterad (Rasmusson et al, 2004, s. 57). En kompletterande studie där gruppintervjuer/fokusgrupper genomförs med utredande socialsekreterare har därför välkomnats av nätverken, se bilaga 1. Detta kan ge ytterligare kunskap om och i så fall hur BBiC förändrat förutsättningarna för handläggningen av barnavårdsärenden i de undersökta kommunerna.

Urval av kommuner och akter

Undersökningskommuner för denna studie är två eller tre nordvästkommuner. Enligt uppgifter från Socialstyrelsen omfattades i Sollentuna t.ex. cirka 366 barn och ungdomar av någon form av heldygns- och/eller öppenvårdsinsats år 2000.³ I tabell i nedan visas schematiskt hur urvalsförfarandet ser ut.

Tabell 1. Exempel på urvalsstrategi i Sollentuna år 2000 före BBiC (antal i rutorna är fiktivt fördelade)

Ålder	Pojkar, öppenvård- och heldygnsinsatser	Flickor, öppenvård- och heldygnsinsatser	totalt
0-6	61	61	122
7-12	61	61	122
13-17	61	61	122
Totalt	183	183	366

I var och en av de sex markerade rutorna plockas var tredje akt ut, vilket innebär att cirka 120 akter undersöks per år och kommun. Akterna för barnavårdsärenden väljs ut på detta vis ett år före BBiC implementerats i de utvalda kommunerna och under 2008.

Urvalsvariabler

Tidigare studier visar att pojkar och flickor i olika utsträckning blir föremål för socialtjänstens insatser, samt att olika slags insatser aktualiseras på grund av *kön*. Tidigare studier visar också att *ålder* kan vara utslagsgivande i såväl omfattning som *typ av insats* förmedlad av socialtjänsten. Yngre barn rapporteras t.ex. bli mer utförligt utredda än äldre barn. Insatser som rör äldre barn rapporteras samtidigt vara mer utforskade.

Genomförande

Användningen av BBiC utvärderas genom aktstudier och gruppintervjuer/fokusgrupper med socialsekreterare enligt följande sammanställning⁴:

³ Uppgifterna är ungefärliga. Barn och unga med påbörjad insats under året och barn med insats någon gång under året kan ha berörts av olika insatser och räknas då en gång per typ av insats. Vissa barn har därför räknats dubbelt (Socialstyrelsens offentliga statistik).

⁴ Gruppintervjuer/fokusgrupper kommer att genomföras i den kompletterande studien som görs av Tore Svendsén under motsvarande period, se bilaga 1.

Figur 2. Datainsamlingsmetoder

1. Datainsamling via aktstudier
2. Fokusgrupper med socialsekreterare (se bilaga 1)
3. Sammanställning och analys av akter och intervjuer
4. Seminarium med BBiC-nätverket i syfte att reflektera över resultatet (se bilaga 1)
5. Slutgiltig bearbetning av resultatet/slutrapporering

Tidsplan

Delprojekt 1 – implementeringsstöd

Vårterminen 2009

3 möten med nätverket för BBiC-utbildare

2 möten med nätverket för BBiC-ansvariga

1 temadag gällande analys och bedömning, nationella utbildare från SoS besöker nordväst-kommunerna och föreläser över temat.

Ytterligare möten sammankallas vid behov. 2 dagar på socialstyrelsen för regionala samordnare. Ett till två föreläsningstillfällen aktuell forskning/motsvarande

Lokala utbildningsdagar:

Uppföljningsdag 26 mars

Temadag om analys och bedömning 15 april

Introduktionsutbildning BBiC 5 maj och 26 maj

Höstterminen 2009

2 – 3 möten med nätverket för BBiC-utbildare

2 möten med nätverket för BBiC-ansvariga

Ytterligare möten sammankallas vid behov. 2 dagar på socialstyrelsen för regionala samordnare. Ett till två föreläsningstillfällen aktuell forskning/motsvarande

1 temadag BBiC i samarbete med SoS alternativt annan relevant utbildning. Samordnaren organiserar i samråd med nätverken.

Delprojekt 2 – utvärdering

2009

Steg 1. April - maj:

Beslut i kommuner som önskar delta i studien. förberedelse, utarbetande av aktgranskningsformulär, förankringsarbete i de valda kommunerna

Steg 2. Juni – december:

datainsamling: aktgranskning, gruppintervjuer

2010

Steg 3. Januari – mars:

Datasammanställning, bearbetning, seminariegranskning

Steg 4. April – maj: Rapport (**obs revidering av tidsplanen har gjorts, se bilaga 2**).

Referenser

Dahlberg, C. & Forssell, A. (2006). *BBIC i praktiken – att knäcka koden*. Studentlitteratur.

Länsstyrelserna. (2008). *Socialtjänsten och barnen. Länsstyrelsernas granskning av den sociala barn- och ungdomsvården 2006-2007*. [Elektronisk]. Pdf-format. Tillgänglig 090112:

http://www.lst.se/NR/rdonlyres/087CE323-AB2B-4868-90CE-BC10101AE14C/97369/ISocialtjansten_och_barnen_web.pdf

Palm, A. (2007). *Barnet i fokus. Studie av utvecklingsprojekt för arbete med barn placerade i familjehem för stadigvarande vård och fostran i Sollentuna kommun*. [Elektronisk]. Pdf-format. Tillgänglig 090112:

http://www.fou-nordvast.com/arkiv/barnet_i_fokus_2007.pdf

Rasmusson, B. (2006:2). *Barnperspektiv i den sociala barnvården. Forsknings- och utvecklingsarbete inom ramen för projekt Kunskapsbaserad socialtjänst*. Meddelanden från Socialhögskolan 2006:2. [Elektronisk]. Pdf-format. Tillgänglig 090112:

<http://www.soch.lu.se/o.o.i.s/8404>

Rasmusson et al. (2004). *Utvärderingsmöten i BBIC. En studie av barns delaktighet och medbestämmande*. Delrapport från utvärderingen av projektet Barns behov i centrum, 2004. [Elektronisk]. Pdf-format. Tillgänglig 090112:

<http://www.socialstyrelsen.se/NR/rdonlyres/562E4632-8A9A-403D-92D3-E46E3F4DC386/2737/200412333.pdf>

Socialstyrelsen (2009). Tillgänglig 2009-03-30

http://www.socialstyrelsen.se/Amnesord/barn_ungdom/BBIC/specnavigation/Licens/Kommuner/

Socialstyrelsen. (2006). *Grundbok. Barns behov i centrum (BBIC)*.

Sundell et al. (2008). *Barnvårdsutredningar. En kunskapsöversikt*. Stockholm: Gothia Förlag.

Övriga referenser

Socialstyrelsens hemsida. (2009). Tillgänglig 2009-03-30:

http://www.socialstyrelsen.se/Amnesord/barn_ungdom/BBIC/specnavigation/Licens/Kommuner/

Socialstyrelsens offentliga statistik. (2009). Tillgänglig 090120:

<http://www.socialstyrelsen.se/NR/rdonlyres/EFB46C3D-BF6E-4F29-92CC-09F43C686AB5/6041/Tabeller2006449.xls>

; <http://www.socialstyrelsen.se/NR/rdonlyres/EFB46C3D-BF6E-4F29-92CC-09F43C686AB5/6040/2006449.pdf>

Bilaga 1. PM - kompletterande studie uppföljning av BBiC

Inledning:

I diskussioner som förts med BBiC-nätverken framarbetades ett förslag på kompletterande studie till den aktstudie som görs av FoU Nordväst och som beskrevs ovan. Denna studie rör professionella uppfattningar om handläggningssystemet Barns Behov i Centrum (BBiC) och utförs av Tore Svendsen, Socialhögskolan, Stockholms universitet.

Syfte och frågeställningar:

Syftet med studien är att ge en bild av vilka inställningar och förhållningssätt handläggare inom socialförvaltningarnas familjeenheter inom ett urval av Stockholms nordvästkommuner har till BBiC som arbetsinstrument.

Frågeställningar som vägleder denna studie är:

- Vad uppfattas vara övergripande fördelar och nackdelar med BBiC som handläggnings- och dokumentationsinstrument?
- Vilka är svårigheterna i det praktiska användandet?
- Vilka sammanhang finns mellan utredning, beslut och insats?

Metod och utgångspunkter:

För att besvara studiens frågeställningar genomförs gruppintervjuer/fokusgrupper med deltagare från de olika nordvästkommunerna.

Det finns olika sätt att se på en studie eller en utredning. I föreliggande studie har valts att utgå ifrån ett *främjande eller kunskapsutvecklande syfte*. Studien bör i första hand utföras för att göra den befintliga organisationen bättre både för brukare och för medarbetare. Verksamhetsutveckling är i sammanhanget ett nyckelbegrepp – därför finns ett önskemål om en tät återkoppling av resultatet med nätverken. Denne återkoppling är avsedd dels att ge utrymme för nya reflektioner och diskussioner kring de olika teman som framträtt i intervjuerna, dels att ge utrymme för kritisk genomlysning av de olika styrkor och brister BBiC besitter som system för handläggning av barnavårdsärenden. En viktig utgångspunkt är att uppföljningen ska utformas på ett sådant sätt att den både genererar viktig kunskap om hur BBiC fungerar i praktiken och känns meningsfull att delta i som utredande handläggare inom IFO.

Tidsperspektiv:

Arbetet med studien startar januari 2010. Fokusgrupperna inleds under försommaren och fortsätter under hösten 2010. Uppföljning, bearbetning och återkoppling av det empiriska materialet sker under våren 2011. Studien beräknas vara klar juni 2011.

Bilaga 2. Måluppfyllelse och förändringar jämfört med projektplan enligt ansökan (ur delrapport till Länsstyrelsen, 2010-04-09)

Vad avser målet för fortsatt implementering av verksamhetssystemet BBiC i nordvästkommunerna har detta underlättats och möjliggjorts genom samordning via FoU Nordväst. Implementeringen av BBiC utgör på samma gång ett utvecklings- och förändringsarbete på lokal nivå. Samarbete mellan FoU-Nordväst och BBiC-samordnaren har resulterat i ett par seminarier med kunskapsutvecklande innehåll och konkreta kopplingar till det dagliga arbetet med barnavårdsutredningar. I den fortsatta samordningen av BBiC förväntas detta arbete fortskrida sedan nya samordnaren, Agneta Mönefors, tillträtt fr.o.m. mars 2010.

Två förändringar/avvikelser har inträtt jämfört med projektplan enligt ansökan:

- Den ena är att en kompletterande studie jämte aktgranskningen i samverkan med nätverken beslutats att göra (se bilaga 1). Denna innebär inga kostnader för det redovisade projektet förutom de mantimmar som avsatts för diskussioner och samarbete rörande detta. Att avsätta tid och resurser för detta ändamål har ansett gynnsamma för de utvecklings- och förändringsaspekter som beskrivs ovan.
- Den ena andra avvikelsen rör tidpunkt för bearbetning av insamlat material. Mot bakgrund av svårigheter för kommunens medarbetare att få fram det efterfrågade aktmaterialet, har aktgranskningen konkret inletts mars 2010 istället för under perioden juni – december 2009. Slutrapport väntas tidigast december 2010.

Ann Palm
FoU-chef

Maria Gladh
FoU-assistent